

УДК 811.161.2'366

Голосовська Г. Г.

МОРФОЛОГІЧНІ МОЖЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ДАВАЛЬНОГО ВІДМІНКА В КОНТЕКСТІ СЬОГОДЕННЯ (АБО ФЛЕКСІЇ *-ОВІ*, *-ЕВІ*/*-ЄВІ* ТА *-У*/*-Ю* – МОРФОЛОГІЧНІ ВАРІАНТИ ЧИ МОРФОЛОГІЧНІ ДУБЛЕТИ?)

У статті йдеться про семантико-синтаксичну омонімію давального відмінка щонайменше з трьома іншими відмінками в разі невикористання класичного для цього відмінка закінчення *-ові*, *-еві* (*-єві*).

Ключові слова: давальний відмінок, родовий відмінок, кличний відмінок, називний відмінок, флексія, омонімія, іменник чоловічого роду другої відміни, іменник жіночого роду.

Яскравим виявом динаміки мови, своєрідною формою її невинного руху є варіантність мовних засобів, яка передбачає співіснування в мові певної мовної одиниці принаймні у двох модифікаціях, не пов'язаних зазвичай зі зміною її семантичної функції. Варіант – це завжди можливість вибору і ширшого пізнання, а не розбалансованість системи [20, с. 75]. Варіантність граматичної форми – це аж ніяк не лібералізація норми. Передовсім варіантність – це передавання окремих значень та їх відтінків; останні ж, накладаючись, здатні спричинювати семантико-синтаксичні зрушення, дуже помітні, зокрема, у давальному відмінкові однини іменників чоловічого роду.

Сьогодні цей відмінок, на противагу, скажімо, місцевому, не має обмежень на варіативність закінчень. Тут доволіно функціують флексії *-ові* (*-еві*/*-єві*) та *-у*/*-ю* зі значною перевагою останніх, які І. Огієнко ще в першій половині ХХ ст. назвав архаїчними: «В давальному відмінку однини в словах чоловічого роду ... треба писати закінчення *-ові* (у твердій групі), *-еві* (у м'якій та мішаній групах), *-єві* (після голосного та апострофа). АРХАЇЧНОГО (виокремлення наше. – Г. Г.) закінчення *-у*/*-ю* в літературній мові вживають

тепер рідко (панує *-ові*), головню в словах неживих: *столу*, *телефону*, *оливцю* (також: *столові*, *телефонові*, *оливцеві* і т.ін.» [11, с. 34]. Дослідники історії мови флексію *-ові* кваліфікують як питому морфологічну рису народної мови ще Київської Русі часів Ярослава Мудрого. Зокрема, графіті Софії Київської містять іменники з таким закінченням. У подальшому значна кількість іменників з *-ові* (*-еві*/*-єві*) засвідчена писемними пам'ятками від кінця ХІІ ст. Авторами цих стародруків зі значним відсотком імовірності називають Мелетія Смотрицького (праці від 1598 та 1620 рр.), Лаврентія Зизанія (1600 р.) та Валентина Негалевського (1581 р.). Ці тексти, писані на різних територіях, на думку дослідників, ілюструють певну закріпленість мовленнєвої реалізації флексії *-ові* в практиці книгодрукування, підтверджуючи цим некодифікований узус: *законови*, *вирокови*, *каменєви*, *животови*, *грехови*, *ге(т)манови*, *жєнихови* [10, с. 15; 20]. Ця морфологічна риса характерна для мовного узусу межі ХІІ–ХІІІ ст., де «проста мова» мала статус «особливої літературної», тобто коли «проста мова» вже була надрегіональною, а отже, неписаний спільний узус «природно веде до визнання її нормованості (до певної міри)» [9, с. 95].

На важливості вживання однозначних закінчень у кожному конкретному відмінкові (у разі, якщо такі закінчення існують) наголошує, зокрема, Й. Андерш, наводячи за приклад словосполучення *характеристика учня* з наявною семантико-синтаксичною омонімією адресатного та суб'єктного значень [1, с. 36]. Значну увагу приділено цьому питанню в працях Івана Вихованця, Катерини Городенської, Арнольда Грищенка, Анатолія Загнітка та інших дослідників, котрі наголошують, що довільне вживання варіантних флексій призводить часом до небажаної омонімії. До прикладу: *опір нацизму, блокада Криму, вирок суду, відповідність статусу, вдячність Кабміну, роз'яснення Будбанку, зобов'язання парламенту* тощо. Наведені словосполучення демонструють подвійне семантико-синтаксичне прочитання: *вирок суду* – це вирок чого? Чи чому? Те саме явище омонімії спостерігаємо й у давальному відмінкові однини іменників жіночого роду м'якої групи, пор.: *подарунок доні*. Це доня подарувала чи доні подарували? Проте в цьому випадкові немає іншого, однозначного, закінчення, тому тут варто вжити іншої граматичної форми. Якщо доня подарувала, то *подарунок від доні*; коли ж доні подарували, то *подарунок для доні*.

Отже, а) якщо нацизм опирається – це *опір нацизму*, б) нацизм опираються – це *опір нацизові*; а) якщо Крим заблокував – це *блокада Криму*, б) Крим заблокували – це *блокада Криві*; а) якщо суд виніс вирок – це *вирок суду*, б) суду виносять вирок – це *вирок судові*; а) якщо статус відповідний – це *відповідність статусу*, б) коли щось або хтось відповідає статусу – це *відповідність статусові*; а) якщо дитбудинку подарував – це *подарунок дитбудинку*, б) дитбудинку подарували – це *подарунок дитбудинкові*; а) прогрес допоміг – це *допомога прогресу*, б) прогресу допомогли – це *допомога прогресові*; а) Будбанк поінформував – це *інформація Будбанку*, б) Будбанк поінформували – це *інформація Будбанкові*; а) парламент зобов'язався – це *зобов'язання парламенту*, б) парламенту зобов'язані – це *зобов'язання парламентові*.

Причини, за яких семантично нетотожні закінчення *-ові (-еві/-єві)* та *-у/-ю* (останні зі зсувом граматичного значення в бік родового та почасти кличного відмінків) набули в мові статусу рівноправних, загальновідомі. Варто було сподіватися, що їх вживання унормує нарешті Правопис 1990 р., де зазначено: «Закінчення *-ові...*, *-еві...*, *-єві...* мають іменники чоловічого роду (за винятком зазначених у п. 2 б))» [19, с. 86]. І далі наведено 21 приклад іменників

з цими закінченнями; з-поміж яких не лише назви осіб, а й предметів та навіть абстрактних понять. Проте наступний рядок правила зводить нанівець попереднє твердження: «Ці ж іменники приймають і закінчення *-у/-ю*: *будинку, відмінку, ДИРЕКТОРУ*» (виокремлення наше. – Г. Г.) [19, с. 86].

Класичним для давального відмінка однини іменників чоловічого роду другої відміни здавна вважають закінчення *-ові (-еві/-єві)*, позаяк його вживанням унеможливлене явище омонімії. Проблема омонімії й багатозначності є традиційно складною для мови, тому відмінкову форму іменника дослідники називають «синтаксичною» формою слова, констатуючи, що значення, які вона зреалізовує, можна виявити у словосполученні або в реченні [8, с. 164]. Проте це не завжди так. У подальших прикладах відсутнє розрізнення, зокрема, суб'єктного та об'єктного значень залежного іменника: *другу візьми – менше плати; заводу треба повернути кошти; отримали відповідь Будбанку; надійшла інформація офісу* тощо. Закінчення *-у* в другому об'єкті (*заводу, Будбанку, офісу*) виступає найперше формальним показником родового відмінка: *завод повернув; Будбанк відповів; офіс поінформував*. Нечітко виражене й граматичне значення слова *другу*: чи це форма давального відмінка іменника *друг*, чи порядковий числівник *другий* у формі жіночого роду: *візьми (яку?) другу*. Вочевидь тому до початку посиленої русифікації української мови Правопис чітко визначав норми застосування того чи того закінчення. За вірєць зазвичай беремо Правопис 1928 р. (перше перевидання від 1929 р.).

Форми на *-ові (-еві/-єві)* однозначно виражають семантику адресата [2, с. 109]. У цій однозначності й полягає їх унікальність: одна граматична форма передає одне граматичне значення. З-поміж сімох українських відмінків лише давальний має таку морфологічну виразність. До прикладу, словоформа *прокуророві* чітко окреслює своє семантико-синтаксичне поле: адресат, непрямий додаток. За напівсильного дієслівного керування та напівпериферійної позиції в реченні [2, с. 110] граматична форма давального відмінка не послаблює своєї первинної семантико-синтаксичної функції адресата дії навіть у еліптичному безприсудковому реченні, тобто за відсутності керівного дієслова: *Олігархові – прибутки; Батькові – книжки; Братові – шахи; Синові – іграшки*. Ані формальна схожість із присвійним прикметником, ані препозиція щодо іменника не здатні послабити семантики адресата дії, як це зазвичай трапляється при

переміщенні певного члена речення в нехарактерну для нього позицію. Саме ці закінчення – найголовніша морфологічна риса, що відрізняє українську мову від російської та частково білоруської і зближує із західнослов'янськими [21, с. 260]. Незаперечно підтверджують це носії мови, коли незалежно від рівня освіти, регіону та віку вживають закінчення *-ові* у формі давального відмінка навіть з тими іменниками, де, за всіма граматичними нормами, його не повинно бути. До прикладу: *Ну, продайте хоч що-небудь цьому мужчинові* (Київська обл., жінка приблизно 55 років); *Мушу сказати колегам, що треба уважніше читати Конституцію* (Ю. Чижмарь, приблизно 40 років, депутат ВР VIII скликання); *Напишу старостам записку, щоб не говорили про відсутніх* (студент Чернівецького університету, 20 років).

Надважливу смислову функцію виконує класичне закінчення давального відмінка в різних терміносистемах, зокрема у фізиці, де значення терміна саме й залежить від того, в якому – родовому чи давальному – відмінкові стоїть іменник, пор., напр.: *опір росту, опір розтягу* тощо. З метою уникнути небажаної двозначності терміна в давальному відмінкові іменників чоловічого роду 2-ї відміни ЗАВЖДИ повинно бути закінчення *-ові* (*-еві/-єві*), а не *-у* (*-ю*), бо *опір розтягу* може означати, що *розтяг* чинить опір, а може, навпаки, означати, що *опираються* (протидіють) *розтягові*, таким чином термін втрачає однозначність, вкрай потрібну цій категорії лексики.

Закінчення *-ові* (*-еві/-єві*), як відомо, спочатку закріпилося за іменниками назвами істот, тому що найчастіше в давальному відмінку виступає особа, що приймає дію, виражену в дієслові [16, с. 32]. З часом воно поширилося на решту іменникових категорій, що мало під собою, зокрема, й граматичне підґрунтя. Так званий процес «зближення» мов спричинив суперництво цих груп закінчень, підсилене відсутністю в російському давальному відмінкові закінчення *-ові* (*-еві/-єві*) та непогамовним бажанням тодішньої влади скоригувати українську граматику в бік російської. Юрій Шевельов з цього приводу зазначав: «Урядове втручання взагалі, а в даному випадку з боку уряду, опанованого росіянами, у внутрішні закони мови було радянським винаходом і новиною. Ні поляки, ні румуни, ні чехи до цього не вдавалися, як не вдавалися царська адміністрація дореволюційної Росії. ...советська система встановлює контроль над структурою української мови: ...забороняє... граматичні форми...» [22, с. 173]. Коли брутально-безжалюбно розтинають живий організм мови,

видаляючи з нього життєдайні форми, останнім загрожує повна нівеляція. Відтак почастишало вживання закінчення *-у/-ю* в українському давальному відмінкові всіх категорій іменників чоловічого роду другої відміни.

З урахуванням однозначності закінчення *-ові* (*-еві/-єві*) Правопис 1929 р. рекомендував саме його до вживання: «1.а) майже всі іменники (крім п. 2б) чоловічого роду мають закінчення *-ові* (тверда група), *-еві* (м'яка та мішана група): *Петрові, Ігореві, куцеві, роєві...*» [16, с. 35]. У пункті 2б зазначено, що закінчення *-у/-ю* приєднують лише «іменники чоловічого роду на *-ів* (*-їв*), *-ов*, *-ев* (*-єв*): *Харків – Харкову...*» [16, с. 35].

Правопис 1946 р. неправомірно розширює вживання закінчення *-у/-ю*, додавши до п. 2б уточнення про те, що закінчення *-у/-ю* мають також «...іменники прізвища на *-ин*, *-ін* (*-їн*) у називному відмінку: *Гаршин – Гаршину*» [18, с. 70]. Це доповнення без належних пояснень та уточнень повторене в Правопису 1990 р., де до прикладів прізвищ на *-ин*, *-ін* (*-їн*) додане прізвище Пушкін [19, с. 86], хоча видатні українці такі прізвища вживали з класичним закінченням: *І Пушкінові Максимович пісні українські позичав* (М. Рильський); *...Завдячую професорові Юрієві Блохинові* (Олекса Горбач).

Отже, правописи 1946 та 1990 рр. відрізнялися граматичними акцентами: перший, безпідставно розширивши вживання закінчення *-у/-ю* на прізвища з суфіксами *-ин-*, *-ін-* (*-їн-*), наголошував усе ж, що неістоти також приймають закінчення *-ові* (*-еві/-єві*), а другий запровадив норму *-у/-ю* у назвах істот (19:196).

Правопис 1929 р. закінчення *-у/-ю* радить вживати лише для уникнення одноманітності з іменниками чоловічого роду, коли перед ними вже є такі самі із закінченнями *-ові* (*-еві/-єві*). Це ж зауважували й авторитетні українські науковці першої половини ХХ ст.: «При двох давальних один може бути на *-у/-ю*» [11, с. 33]. «...ЗРІДКА (виокремлення наше. – Г. Г.) трапляється воно (*-у/-ю*) і в інших іменниках, напр., ...при збігові однакових закінчень: *товаришеві вчителєві Гавришу*» [13, с. 50].

Історично закінчення *-ові*, *-еві/(-єві)* – давня морфологічна риса українського давального відмінка, поширена по всій території України, проте безперервну тяглість вживання вона мала лише в мовних традиціях Галичини, і саме Галичині Україна завдячує збереженням цього закінчення впродовж тривалого часу його заборон та утисків на Сході України [23, с. 145]. Вимушено узвичаєне тут *-у/-ю* почали вважати рисою східноукраїнської літературної традиції. Згодом ці

закінчення гармонійно поєдналися в процесі становлення єдиної літературної норми, завдячуючи працям О. Курило, М. Сулими, І. Огієнка, О. Синявського та багатьох інших українських мовознавців першої половини ХХ ст. Дуже точно визначив граматичну гармонію аналізованих флексій М. Драй-Хмара: «Безсумнівно, що нав'язана Росією Сходу України флексія -у/-ю в давальному відмінку лише підкреслила й виокремила класичне -ові українського давального, надавши можливості чергувати ці закінчення за потреби кількаразового повторення іменника. Тепер на зміну три- або чотириразовому -ові прийшов варіант з -у, що дало змогу урізноманітнити форму вираження давального» [6, с. 404]; це сприяло також стилістичному увиразненню вислову. Проте зовсім нетривалий час вдалося цим закінченням виокремлювати й увиразнювати одне одного.

Чи не востаннє за радянських часів засадничі принципи щодо вживання закінчень давального відмінка однини іменників чоловічого роду другої відміни вміщено, з меншою, щоправда, деталізацією, ніж у Правопису від 1946 р., в «Курсі сучасної української літературної мови для студентів-філологів»: «Закінчення -ові..., -еві... становлять **НАЙБІЛЬШ УЖИВАНІ ФОРМИ ДАВАЛЬНОГО ВІДМІНКА ІМЕННИКІВ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ** (виокремлення наше. – Г. Г.): *трактористові, комбайнерові, товаришеві, плугові...* Паралельно з формою -ові, -еві іменники чоловічого роду можуть мати і **РІДШЕ ВЖИВАНУ ФОРМУ НА -У/-Ю** (виокремлення наше. – Г. Г.) з тим самим значенням: *трактористу, товаришу, комбайнеру, плугу...*» (6:243).

Подальшій руйнації граматичних підвалин давального відмінка не протистояла й Академічна граMATика української мови, видана в середині 80-х років ХХ ст. Праця не давала необхідних настанов щодо унормування флексій давального відмінка, вона лише засвідчувала факт: «Вживання подвійних форм давального відмінка однини в сучасній мові характерне для **ВСІХ ІМЕННИКІВ II-ї ВІДМІНИ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ БЕЗ БУДЬ-ЯКОЇ СЕМАНТИЧНОЇ І СТИЛІСТИЧНОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ**» (виокремлення наше. – Г. Г.) [14, с. 102]. Вишівські підручники середини 90-х років минулого століття слідом за Академічною граMATикою й далі не помічали граматичної невиразності закінчення -у/-ю та називали його поряд з -ові (-еві) типовою ознакою давального відмінка. В основному дотримуючись цих самих поглядів, А. П. Грищенко, однак, наголошує на семантико-синтаксичній невизначеності давального на -у/-ю [15, с. 356].

Українська літературна традиція здавна подає класичні зразки вживання іменників чоловічого роду в давальному відмінку: *Горе кораблеві вітрильному, коли натрапить на таку нещасну пору* (О. Кобилянська); *Дядькові Михайлові* (Леся Українка); *Іванові Франкові* (М. Вороний); *Шановному панові Іванові Огієнкові Міністрові ісповідань* (С. Петлюра); *...ми повинні... впорядкувати свою мову й свій правопис, щоб він найбільше відповідав східноукраїнській мові, і то її центрові...* (Б. Грінченко); *Особисті дані про нього* (М. Сулиму. – Г. Г.) *і його долю завдячую ... проф. докторові Юрієві Бойкові-Блохинові* (О. Горбач); *Мотря велить наймолодшому синові Колькові бігти на кладовище...* (Григор Тютюнник); *Це була велика перемога, яку я завдячую Самчукові, Костюкові, Веретенчикові – аборигенам табору* (Ю. Шевельов)¹.

Попри такі граматичні уподобання видатних українців та за відсутності чітких правил розмежування двох варіантних закінчень у радянську та пострадянську добу саме флексія -у/-ю запанувала в давальному відмінку, поширившись також на назви осіб. До прикладу: *ЗАСТУПНИКУ голови приймальної комісії Ковпаку* (Заява); *Передайте ці документи новому ВЛАСНИКУ автомобіля ПРЕДСТАВНИКУ покупця...* (Інструкція); *ВСЕВОЛОДУ ГАНЦОВУ, одному з головних упорядників словника* (Портрети українських мовознавців); *Тоді ж було вирішено направити рукопис ПРЕЗИДЕНТУ академії* (УМ, 2011, 4, с. 55); *Даруємо цей новий журнал кожному БУХГАЛТЕРУ* (Бухгалтерський облік).

Таку практику вживання давального відмінка знані сучасні граMATисти та послідовні поборники чистоти й культури української мови І. Вихованець, К. Городенська, А. Загнітко, Б. Антоненко-Давидович, О. Пономарів та інші розглядають як порушення норми. І мають у цьому цілковиту рацію, адже закінчення -у/-ю спричинює омонімію давального відмінка не лише з родовим, а й кличним відмінком [12, с. 210]. У кличному відмінку це закінчення властиве чималій групі іменників чоловічого роду: *зятю, тестю, діду, дідусю, дядьку, батьку, сину, синку, обвинувачу* тощо. За допомогою -у/-ю кличний відмінок утворюють іменники з основою на м'який та шиплячий приголосний, напр.: *Петровичу, Іллічу, Юрію Гнатовичу, товаришу, водію, розмаю, гаю, Василю, Івасю, коню* тощо, де часом лише наголос здатен увиразнити граMATичне значення кличного відмінка: *водію, Василю, Івасю, дідусю, коню, обвинувачу*. У давальному скрізь

¹ Останній приклад взято з праці І. Вихованця [3, с. 52].

маємо писати й говорити *Петровичеві, Іллічеві, Юрієві Гнатовичу (Юрію Гнатовичеві), товаришеві, водієві, розмаєві, гаєві, Василеві, Івасеві, Андрієві, коневі* тощо.

Фактично радянська мовознавча наука перетворила морфологічні варіантні закінчення давального відмінка *-ові (-еві/-єві)* та *-у/-ю* на морфологічні дублети, а шкільна та почасти вишівська практика запровадила в широкий вжиток саме флексію *-у/-ю*. Це й зумовило омонімію давального з родовим, кличним та почасти називним відмінками, тобто щонайменше потрібне семантико-синтаксичне прочитання форм іменників чоловічого роду із закінченням *-у/-ю*. Та, попри переконливо доведені факти омонімії, класичне закінчення давального відмінка однини доволі повільно повертається у вжиток. Тому Україна тривалий час стоїть «...перед фактом одного “советського народу”... і навіть перед примарою одної советської мови» [5, с. 50].

«Повернення своїх і вилучення чужих одиниць триває в українській мові вже понад двадцять років. Воно відбувається досить непросто. Тривале зросійщення українців спричинило слабе знання норм і традицій української літературної мови, особливостей її словникового складу та граматичного ладу на тлі російської літературної мови. Тому дехто навіть з фахівців (учителів, викладачів університетів, редакторів, журналістів) сприймає повернення призабутих норм української літературної мови та очищення її від чужомовних впливів болісно, як чийось забаганку, примху. Ось чому так важливо нині переконати їх у необхідності цих змін та залучити до активного впровадження нових рекомендацій» [3, с. 3]. Такий слушний акцент необхідний сучасному українцеві, щоб він розумів динаміку розвитку та зміни і правописної традиції, і лексичних норм та не сприймав написання й вживання тих чи тих слів за помилкове і тимчасове.

Називаючи принципи визначення хибних словосполучень, О. Синявський виокремив з-поміж них і такий: «...нарешті їх (словосполучення. – Г.Г.) не рекомендують у граматиках»

[13, с. 195]. Граматики на той час і справді були джерелом українських мовних норм.

На жаль, сьогодні ми не можемо керуватися цим принципом, бо в сучасних українських граматиках для широкого загалу (це передусім Український правопис та шкільні й вишівські підручники з української мови) некоректно щодо української граматики подано відомості не лише про давальний відмінок, а й про активні дієприкметники теперішнього часу, дієслівні форми на *-ся*, синтаксичні конструкції з орудним особи тощо.

На думку О. Синявського, обираючи нормативні варіанти, треба обов'язково спиратися на народну мову. Щодо давального відмінка, то українська мова має безліч прислів'їв з іменниками в давальному відмінку, і всі вони закінчуються на *-ові, -еві* або *-єві*. Наведемо лише кілька прикладів, зафіксованих у М. Номиса: *Баране, не мути воду конЕВІ. Не давайся кожному вітрОВІ повітати. Ні БогОВІ свічка, ні чортОВІ итичка. Кінь конЕВІ не рівний* тощо.

Отже, заміна однозначної флексії *-ові, -еві/-єві* на *-у/-ю* в давальному відмінку однини іменників чоловічого роду спричинює потрібну семантико-синтаксичну омонімію давального відмінка, по-перше: з називним (*рекомендація професора*), по-друге: з родовим (*довіра народу*), по-третє: з кличним (*зятю, Петровичу*), тому в умовах сьогодення вкрай необхідно в спеціальній літературі з граматики української мови, а головню в Правопису, шкільних та вишівських підручниках наголошувати, що закінчення *-У/-Ю* в давальному відмінку однини можливе лише ЯК ВИНЯТОК у разі наявності перед іменником чоловічого роду кількох таких самих із закінченням *-ові, -еві (-єві)*, не заперечуючи, однак, його доречності в кількісно незначних і здавна усталених висловах на взір *козацькому роду нема переводу* (де, напевне, головує рима) та народних етикетних формулах прославляння й подяки: *Слава Богу! Слава Йсу! Богу дякувати* (хоча значно частіше трапляється читати й чути *дякувати БОГОВІ!*).

Список літератури

1. Андерш Й. Семантична характеристика давального відмінка в сучасній українській мові / Й. Андерш // Укр. мова і літ. в шк. – 1974. – № 10. – С. 36–40.
2. Вихованець І. Р. Система відмінків української мови / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1987. – 232 с.
3. Вихованець І. Р. Розмовляймо українською / І. Р. Вихованець. – К. : Пульсари, 2012. – 160 с.
4. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення / К. Городенська. – К. : КММ, 2014. – 118 с.
5. Донцов Д. Дух нашої давнини / Д. Донцов. – Дрогобич : Відродження, 1991. – 341 с.
6. Драй-Хмара М. Вибране / М. Драй-Хмара. – К. : Дніпро, 1989. – 542 с.
7. Жовтобрюх М. А. Курс сучасної української літературної мови / М. А. Жовтобрюх, Б. М. Кулик. – Ч. 1. – К. : Рад. шк., 1965. – 422 с.
8. Загнітко А. П. Теоретична граматики сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис / А. П. Загнітко. – Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. – 991 с.
9. Мозер М. Що таке проста мова? / М. Мозер // Мозер М. Причинки до історії української мови / М. Мозер. – Х. : Харківське історико-філологічне товариство, 2008. – С. 75–111.

10. Ніка О. І. Книжно-літературний феномен «простої мови» / О. І. Ніка // Мова : класичне–модерне–постмодерне : зб. наук. праць. – К. : ТОВ «СІК-ГРУП Україна», 2014. – Вип. 1. – С. 13–21.
11. Огієнко І. Рідне писання / І. Огієнко. – К. : Українське державне видавництво, 1933. – 98 с.
12. Пономарів О. Д. Українська мова для всіх і кожного / О. Д. Пономарів. – К. : Либідь, 2013. – 359 с.
13. Синявський О. Норми української літературної мови / Олександра Синявський. – Львів : Українське вид-во, 1941. – 368 с.
14. Сучасна українська літературна мова : Морфологія / за ред. І. К. Білодіда. – К. : Наук. думка, 1969. – 583 с.
15. Сучасна українська літературна мова / за ред. А. П. Грищенка. – К. : Вища шк., 1997. – 439 с.
16. Тимченко Є. Номінатив і датив в українській мові / Є. Тимченко. – К. : УАН, 1925. – 48 с.
17. Український правопис. – К. : Наукове товариство імені Шевченка, 1930. – 208 с.
18. Український правопис. – К. : Українське державне видавництво, 1946. – 56 с.
19. Український правопис. – К. : Наук. думка, 1993. – 236 с.
20. Фаріон І. Мовна норма : знищення, пошук, віднова / І. Фаріон. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. – 335 с.
21. Царук О. Українська мова серед інших слов'янських : етнологічні та граматичні параметри / О. Царук. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 1998. – 354 с.
22. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900–1941). Стан і статус / Ю. Шевельов. – Чернівці : Рута, 1998. – 208 с.
23. Шевельов Ю. Внесок Галичини у формування української літературної мови / Ю. Шевельов. – К. : Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 160 с.

G. Golosovska

MORPHOLOGICAL POSSIBILITIES OF THE UKRAINIAN DATIVE CASE IN THE CONTEXT OF TODAY (OR ARE THE ENDINGS *-OBI*, *-EBI*/*-EBI* AND *-YI*/*-IO* MORPHOLOGICAL VARIANTS OR MORPHOLOGICAL DUPLICATES?)

The article is referred to semantic-syntactical homonymy of Dative case, associated with at least three other cases in the context of disuse of the traditional for dative case flexion -ovi, -evi (-yevi).

These inflections are recommended in both The Orthography of 1928 and papers on Ukrainian grammar of the first decades of the 20th century.

The reason of semantically different inflections -ovi, -evi/-ebi, -y/-io to have acquired a lingual status of equality is well-known – the pressure of the Russian language.

The change of monosemantic inflection -ovi, -evi/-ebi into -y/-io in the dative case of a singular masculine noun causes hyponyms in dative of:

- nominative (рекомендація професора);*
- genitive case (довіра народу);*
- vocative (зятю, Петровичу).*

Consequently, in current conditions it is extremely necessary to accent in specialized grammar literature (especially in school and university books) that inflections -y/-io in the dative case of a singular noun are accepted as an exception in the case of few masculine nouns with the inflections -ovi, -evi/-ebi to be before the same noun.

Keywords: Dative case, Genitive case, Vocative case, Nominative case, flexion, homonymity, masculine noun, feminine noun.

Матеріал надійшов 15.12.2015